

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ШМОРГУН ВЯЧЕСЛАВ ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 342.9:504.55

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ЗАСОБІВ
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ОБОРОТУ,
ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Світличний Олександр Петрович,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
професор кафедри цивільного та господарського права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,
начальник відділу докторантури та ад'юнктури

кандидат юридичних наук

Майданевич Анатолій Григорович,

Північний апеляційний господарський суд,
суддя

Захист відбудеться «24» грудня 2020 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «16» листопада 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

К.М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Правова охорона об'єктів права інтелектуальної власності відіграє все більшу роль в діяльності правовласників, суспільства і держави. Особливо гостро це питання стоїть при використанні суб'єктами господарювання засобів індивідуалізації господарського обороту товарів та послуг. Це пов'язано із специфічною індивідуалізацією торговельних марок, комерційних найменувань, географічних зазначень походження товару.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, достатню кількість публікацій з питань адміністративної відповідальності, залишається багато проблемних, дискусійних та недосліджених питань. Особливо це відчувається в процесі реформування інституту адміністративного права.

З огляду на велике значення засобів індивідуалізації, постійно збільшується коло діянь, спрямованих на неправомірне їх використання. Здійснення таких правопорушень негативно впливає на стан правопорядку у сфері господарювання, вони є найбільш поширеним та небезпечним видом порушень у сфері інтелектуальної власності, що негативно впливає на стан правопорядку в державі.

Аналіз стану законодавчої регламентації відносин промислової власності свідчить про відсутність цілісного, узгодженого нормативного уявлення про характер і зміст прав, пов'язаних із засобами індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

З огляду на зазначене, необхідно на законодавчому рівні вирішити існуючі проблемні питання адміністративно-правової охорони суб'єктів господарювання, що використовують у своїй діяльності засоби індивідуалізації господарського обороту товарів та послуг, що обумовлена потребами створення надійних умов, по-перше, для забезпечення інтересів суб'єктів господарювання у належній індивідуалізації їх діяльності; по-друге, для ефективного попередження і припинення адміністративних правопорушень; по-третє, для виключення можливості безпідставного притягнення особи до юридичної відповідальності.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-правознавців, серед яких: В. Авер'янов, О. Андрійко, Г. Андрощук, Ю. Битяк, Ю. Бошицький, В. Галуцько, В. Гарашук, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, І. Голосніченко, С. Гончарук, О. Губанов, Е. Демський, Є. Додін, О. Дрозд, О. Правоторова, Р. Калюжний, С. Ківалов, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Курило, К. Куркова, О. Коротун, С. Короед, А. Майданевич, О. Орлюк, В. Перепелюк, О. Підпригора, Н. Салищева, О. Світличний, О. Святоцький, О. Скакун, Є. Соболь, Л. Сорока, С. Стеценко, В. Тимошук, Ю. Тихомиров, Н. Хорошак, П. Цибульов, Ю. Шемшученко, Р. Шишка, Г. Ярмакі та інші.

Окремі аспекти адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг досліджувались у працях вітчизняних вчених-адміністративістів. Серед яких слід виділити дисертаційні

роботи: О. Чомахашвілі «Адміністративно-правове регулювання охорони прав на промислові зразки в Україні» (2008), О. Головкової «Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» (2009), Ф. Кіріленка «Адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності правоохоронними органами України» (2011), О. Тандира «Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів інтелектуальної власності» (2013), А. Майданевича «Незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності: адміністративно-правовий аспект» (2017), Т. Гарбуз «Організаційно-правові засади охорони прав на об'єкти промислової власності» (2017). Поряд із тим, в існуючих наукових дослідженнях питання адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг досліджувалось фрагментарно, комплексного дослідження раніше не проводилося, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обраний напрям дослідження узгоджується зі Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Концепцією реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р, Стратегією розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел та чинного законодавства дослідити питання адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, розробити й сформулювати пропозиції щодо вдосконалення адміністративного законодавства у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

Досягнення мети забезпечили постановка і виконання таких *завдань*:

- з'ясувати методологію адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг;
- розкрити адміністративно-правове значення засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг;
- проаналізувати законодавче регулювання адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг;
- проаналізувати юридичний склад адміністративних проступків у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг;

– охарактеризувати юридичний зміст та основні ознаки незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг;

– з'ясувати спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг;

– розкрити особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг;

– внести пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

Предмет дослідження – адміністративно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сучасні методи наукового пізнання. Їх застосування ґрунтується на системному підході, що дає можливість досліджувати розглядувані проблеми всебічно, виходячи зі змісту її предмету. *Діалектичний* метод дозволив розглянути правові явища та процеси у їх взаємозв'язку, виявити основні тенденції розвитку та напрями вдосконалення адміністративного законодавства (розділи 1-3). Застосування методів *моделювання, прогнозування та правового регулювання* надало можливість розробити пропозиції та визначити напрями удосконалення правового регулювання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (розділи 1-3). За допомогою *історико-правового* методу виявлено етапи розвитку і закономірності становлення законодавства у досліджуваній сфері (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1). Методи *аналізу і синтезу* дозволили дослідити межі регулювання приватних і публічних відносин (підрозділи 1.1, 1.2). *Системно-структурний* метод покладено в основу дослідження правовідносин об'єктів права інтелектуальної власності, виявлення їх місця серед адміністративних правовідносин, побудови системи правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (розділи 2-3). *Формально-юридичний* метод дозволив розкрити зміст закріплених у нормативно-правових актах положень охорони засобів індивідуалізації (підрозділи 1.2, 2.1). За допомогою *функціонального* методу проаналізовано вітчизняний досвід правової охорони торговельної марки, комерційного найменування, географічного зазначення (розділ 2). *Статистичний* метод було використано під час аналізу порушень прав на об'єкти права інтелектуальної власності (підрозділи 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Метод *порівняльно-правового аналізу* дозволив здійснити аналіз спеціальних суб'єктів та юридичних осіб як суб'єктів адміністративної відповідальності за незаконне використання

засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (розділ 3).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в адміністративній науці комплексних досліджень адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, яка має специфічний зміст та призначення. Наукова новизна отриманих результатів конкретизується у таких основних положеннях:

вперше:

– сформовано поняття «адміністративно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг» під яким розуміється взаємопов'язана система впливу норм адміністративного права на правовідносини у сфері використання суб'єктами господарювання торговельних марок, комерційних найменувань, географічних зазначень;

– кваліфікуючими ознаками незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг визначено: наявність або можливість настання шкідливих наслідків (ст. ст. 51–2, 156–3, 164–3 КУпАП); повторність (ст. 156–3 КУпАП); вчинення проступку посадовою особою та фізичною особою-підприємцем (ст. ст. 51–2, 156–3, 164–3 КУпАП);

– доведено, що об'єктивна сторона адміністративного правопорушення незаконного використання торговельної марки та комерційного найменування може проявлятися шляхом: незаконного рекламування тютюнових виробів; незаконного рекламування будь-яких товарів або послуг, що містить зображення тютюнових виробів або процесу паління тютюнових виробів; незаконного спонсорування будь-яких заходів з використанням торговельної марки, під якою випускаються тютюнові вироби; незаконного використання комерційного найменування на рекламних матеріалах, товарах, періодичних виданнях, без дозволу (згоди) правовласника комерційного найменування господарювання; введення в обіг товару, надання суб'єктом господарювання послуги щодо комерційного найменування, яке належить іншій особі, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання;

– з'ясовано, що обов'язковим суб'єктом складу адміністративного проступку, передбаченого нормами ст. ст. 51-2, 164-3 КУпАП є посадові особи, які підлягають адміністративній відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг у разі порушення ними: встановленого порядку здійснення своїх повноважень; організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських обов'язків (у тому числі коли посадова особа виконує такі обов'язки тимчасово або за спеціальним розпорядженням); законодавства, що може проявлятися шляхом: незаконного використання торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення, привласнення права на ці об'єкти або іншого порушення прав на вказані об'єкти (ст. 51-2 КУпАП); рекламування тютюнових виробів, торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного

законодавства про рекламу (ч. 1 ст. 156-3 КУпАП); спонсорування будь-яких заходів з використанням торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу (ч. 3 ст. 156-3 КУпАП); повторності адміністративного правопорушення, за дії, передбачені частинами першою, другою або третьою ст. 156-3 КУпАП, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення; незаконного використання торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення без дозволу на те уповноваженої особи, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання, який має пріоритет на їх використання;

удосконалено:

– нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг як впорядковану та взаємопов'язану систему нормативно-правових актів, що встановлюють адміністративно-правові заходи з метою охорони прав правовласників об'єктів права інтелектуальної власності та інших учасників правовідносин;

– підстави відшкодування майнової шкоди, що може здійснюватися: шляхом відшкодування заподіяної шкоди; шляхом усунення майнової шкоди власною працею правопорушника; поверненням об'єктів права інтелектуальної власності, іншого майна суб'єкту права інтелектуальної власності; добровільного відшкодування збитків; накладання судом обов'язку правопорушника відшкодувати заподіяну шкоду;

дістало подальшого розвитку:

– обґрунтування, що така обставина як повторність, що обтяжує відповідальність за адміністративне правопорушення (ст. ст. 51 – 2, 156 – 3, 164–3 КУпАП), – відсутня в нормах указаних статей;

– обґрунтована необхідність доповнення Глави 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність» Кодексу України про адміністративні правопорушення статтею 51–3 «Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг»;

– теоретичні уявлення щодо відсутності у чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення єдиного підходу при визначенні суб'єкта адміністративного проступку – фізичної особи – суб'єкта підприємницької відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг. Вноситься пропозиція про необхідність єдиного підходу до вжиття однакових термінів у адміністративному законодавстві і його уніфікації. На цій підставі пропонується внести зміни до норм ст. ст. 51–2, 164–3 Кодексу України про адміністративні правопорушення;

– обґрунтування необхідності визнання юридичних осіб повноцінним суб'єктом адміністративної відповідальності у сфері охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що висновки можуть бути використані для подальших досліджень загальнотеоретичних питань, пов'язаних із вдосконаленням адміністративної відповідальності за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності у:

– *науково-дослідній роботі* – для поглиблення теорії адміністративної відповідальності за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності та щодо інформаційного забезпечення діяльності органів публічної влади у сфері правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (акти впровадження Науково-дослідного інституту публічного права, Національного університету біоресурсів і природокористування України);

– *правотворчій діяльності* – під час підготовки змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення;

– *правозастосовній діяльності* – для сприяння підвищення ефективності діяльності судових органів під час розгляду справ у сфері охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (акт впровадження Господарського суду Чернігівської області).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на науково-практичних конференціях: «Сорок п'яті економіко-правові дискусії» (м. Львів, 25 березня 2020 р.); «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ століття» (м. Одеса, 10-11 квітня 2020 р.); «Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Запоріжжя, 24-24 квітня 2020 р.); «Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя» (м. Дніпро 1-2 травня 2020 р.); «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (м. Тернопіль, 21 липня 2020 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 196 сторінок. Список використаних джерел налічує 212 найменувань і займає 22 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, розкривається мета і завдання, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, апробація матеріалів дисертації, наводяться структура та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальнотеоретична характеристика засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг» містить два підрозділи, у яких розкрито методологічні засади адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

Підрозділ 1.1 «Методологічні засади адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг»

присвячений аналізу стану регламентації правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг. Для забезпечення ефективної адміністративно-правової охорони торговельної марки, комерційного найменування, географічного зазначення з'ясовано правову природу та змістовне наповнення цих об'єктів права інтелектуальної власності. Звернено увагу на те, що засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (торговельні марки, комерційні найменування, географічні зазначення), відповідно до прийнятої класифікації об'єктів інтелектуальної власності відносяться до об'єктів промислової власності. Здійснено дослідження термінів: «торговельна марка», «знак для товарів, послуг», «комерційне найменування», «фірмове найменування», «позначення походження», «географічне зазначення», «географічне походження». Підкреслено, що існуючі теоретичні і методологічні проблемні питання можуть бути усунуті шляхом дослідження комплексу методів наукового пізнання.

Проаналізовано нормативно-правові акти, наукові праці в означеній сфері, що дало можливість охарактеризувати поняття «адміністративно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг» як важливої юридичної категорії науки адміністративного права.

Підтримана думка вчених щодо прийняття Закону України «Про охорону прав на торговельні марки, географічні зазначення та комерційні найменування».

У підрозділі 1.2 «Засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг – адміністративно-правове значення» проаналізовано нормативно-правові акти, статистичні дані та наукові думки щодо ролі адміністративного права у правовому регулюванні правовідносин у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності. Відзначається, що норми адміністративного права відіграють важливу роль у правовому регулюванні вказаних правовідносин. Здійснено дослідження адміністративно-правових відносин, їх класифікацію.

На прикладі діяльності уповноважених суб'єктів публічної адміністрації у сфері охорони інтелектуальної власності проаналізовано правові і неправові форми такої діяльності.

Доведено, що засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг є об'єктом адміністративно-правового регулювання, де уповноважені державні органи, їхні посадові особи реалізують визначені нормативно-правовими актами завдання та реалізують їх шляхом застосування різного виду адміністративно-правових методів, без використання яких неможливо досягти впорядковуючого впливу на учасників правовідносин у сфері охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

Підкреслено важливу роль форм і методів діяльності публічної адміністрації у сфері правової охорони інтелектуальної власності, що надало можливість надати теоретичне визначення поняття «метод управлінської діяльності у сфері охорони прав на засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг».

Розділ 2 «Адміністративна відповідальність за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг» містить три підрозділи, у яких здійснено аналіз нормативно-правового регулювання правовідносин у досліджуваній сфері, проаналізовано склад адміністративного правопорушення, розкрито юридичний зміст та основні ознаки незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

У підрозділі 2.1 *«Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг»* зазначено, що серед значної кількості об'єктів права інтелектуальної власності, своєю специфічністю відрізняються торговельні марки, комерційні найменування, географічні зазначення, охорону та захист яких неможливо здійснювати без цілісного нормативно-правового регулювання.

З метою з'ясування особливостей адміністративної відповідальності в частині незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг проаналізовано нормативно-правові акти, що дало підстави встановити, що така відповідальність міститься в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення, Митному та Податковому кодексах України, законах України: «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального»; «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»; «Про рекламу»; «Про захист від недобросовісної конкуренції»; «Про захист економічної конкуренції». Серед нормативних актів, що регулюють адміністративну відповідальність у досліджуваній сфері провідну роль посідає Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Зазначено, що незважаючи на те, що засоби індивідуалізації адміністративно-правової охорони об'єднані за родовою (інтелектуальною) ознакою, вони мають безпосереднє відношення до об'єктів права інтелектуальної власності, які розміщені в різних главах КУпАП (ст. ст. 51-2, 156-3, 164-3), які доцільно об'єднати в одну статтю та одну главу КУпАП.

Надано теоретичне визначення «нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг».

У підрозділі 2.2 *«Юридичний склад адміністративного правопорушення за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг»* здійснено аналіз елементу юридичного складу адміністративного правопорушення та його об'єкта. Підкреслюється, що важливу роль у кваліфікації порушень та притягнення порушників до адміністративної відповідальності відіграє спеціальне законодавство, норми якого регулюють відносини щодо створення, використання та розпорядження торговельною маркою, комерційним найменуванням, географічним зазначенням.

Визначено, що різновидом родового є видовий об'єкт. Видовими об'єктами адміністративних правопорушень у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг є відносини у сфері: незаконного використання торговельної марки, комерційного найменування, географічного зазначення; привласнення авторства на об'єкти права інтелектуальної власності (торговельну марку, комерційне найменування, географічне зазначення); незаконного копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені; незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг під час переміщення товарів через митний кордон України.

Колізією адміністративного законодавства визначено відсутність в ст. 51–2 КУпАП таких об'єктів адміністративного поступку, як комерційне найменування та географічне зазначення. Відсутність вказаних об'єктів в нормах вказаних статей КУпАП вносить певні суперечності законодавчого регулювання під час встановлення об'єкта правопорушення.

Пропонуємо внести до Глави 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність» КУпАП, ст. 51–3 «Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг», включивши до норм статті такі об'єкти права інтелектуальної власності як: торговельні марки, комерційні найменування та кваліфіковані зазначення походження товару як засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

У підрозділі 2.3 «Юридичний зміст та основні ознаки незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту товарів та послуг» здійснено дослідження об'єктивної сторони правопорушень, передбачених нормами ст. 51–2, 156-3, 164–3 КУпАП, яка характеризується сукупністю ознак і полягає у незаконному використанні об'єктів права інтелектуальної власності, привласненні права на цей об'єкт або іншого умисного правопорушення. Засоби вчинення адміністративного правопорушення є ознакою об'єктивної сторони його складу.

Встановлено, що до адміністративних правопорушень незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг із матеріальним складом слід віднести: ст. 51–2, частини 1 та 3 ст. 156–3, частину 1 ст. 164–3 КУпАП. Здійснено аналіз ст. 40 КУпАП, якою передбачено обов'язкове відшкодування майнової шкоди завданої потерпілому. Шкідливий наслідок і причинний зв'язок розглядаються як обов'язкові ознаки об'єктивної сторони лише у правопорушеннях з матеріальним складом.

Однією із обставин, що обтяжують відповідальність є повторність вчинення адміністративного правопорушення. Встановлено, що питання, пов'язані із повторністю, нерідко бувають предметом розгляду судових інстанцій, а відсутність в конструкціях ст. 51–2 та ст. 164–3 КУпАП повторності є недоліком КУпАП, внаслідок чого пропонується внести зміни в КУпАП.

Розділ 3 «Сучасні підходи до реалізації адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг» містить два підрозділи, у яких надана характеристика суб'єктів адміністративної відповідальності та досліджено особливості адміністративної відповідальності посадових осіб, фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб за порушення законодавства у досліджуваній сфері.

У підрозділі 3.1 *«Спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг»* проведено дослідження існуючих в адміністративно-правовій науці визначень поняття «суб'єкт адміністративного правопорушення» та проаналізовано склади адміністративних деліктів.

Проаналізовано спеціальні ознаки суб'єкта проступку у складах адміністративних деліктів щодо незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, де суб'єкт проступку характеризується додатковими специфічними властивостями та підкреслюється, що існуючі проблемні питання адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів свідчать про відсутність цілісної правової регламентації адміністративної відповідальності в диспозиціях відповідних адміністративно-деліктних нормах КУпАП.

На підставі здійсненого аналізу норм законів України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист економічної конкуренції», ст. ст. 55, 58 Господарського кодексу України та КУпАП, доведено, що фізичні особи-підприємці є суб'єктами адміністративних проступків, передбачених нормами ст. ст. 51–2, 156–3, 164–3 КУпАП. Незважаючи на те, що законодавець безпосередньо в нормах ст. ст. 51-2, 164-3 КУпАП не визнає суб'єктом адміністративного проступку посадову особу, обґрунтовано, що суб'єктом адміністративного проступку, передбаченого нормами вказаних статей можуть бути посадові особи підприємств, організацій та установ усіх форм власності.

У підрозділі 3.2 *«Юридичні особи як суб'єкти адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг»* акцентується увага на питанні визнання юридичних осіб повноцінними суб'єктами адміністративної відповідальності. Проаналізовано наукові підходи щодо необхідності законодавчого закріплення інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб та правозастосовної діяльності щодо застосування адміністративної відповідальності до юридичної особи.

Здійснено дослідження законів України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про правову охорону географічних зазначень» та встановлено, що приписи вказаних законів встановлюють адміністративну відповідальність юридичних осіб, не передбачаючи штрафних санкцій.

Досліджуючи приписи законів України: «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист економічної конкуренції», «Про рекламу», «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального», Податкового Митного та Господарського кодексів України встановлено, що за незаконне використання торговельної марки, комерційного найменування, географічного зазначення як засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, законодавством передбачена відповідальність не тільки фізичних, але і юридичних осіб.

Звертається увага на проблемні питання адміністративної відповідальності юридичних осіб у досліджуваній сфері та підкреслюється необхідність прийняття нового Адміністративно-деліктного кодексу з метою визнання юридичних осіб повноцінним суб'єктом адміністративної відповідальності.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі узагальнених наукових поглядів, адміністративного та спеціального законодавства, а також інших нормативно-правових актів вирішено наукове завдання, яке полягало в розробці теоретичних і практичних аспектів адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

1. Осмислення методологічних засад юридичної науки дало змогу проаналізувати сучасний стан регламентації правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, виявити існуючі теоретичні і методологічні прогалини адміністративно-правової охорони, розкрити правову природу та існуюче змістовне наповнення об'єктів права інтелектуальної власності в нормативно-правових актах, що стало теоретичною платформою для вдосконалення адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації: торговельних марок, комерційних найменувань, географічних зазначень.

2. В результаті дослідження методологічних засад адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, надано авторське визначення поняття «адміністративно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг», під яким розуміється взаємопов'язана систему впливу норм адміністративного права на правовідносини використання суб'єктами господарювання торговельних марок, комерційних найменувань, географічних зазначень та їх правову охорону.

3. З'ясовано, що в сучасних умовах підприємницької діяльності відносини правового регулювання використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг регулюються різними галузями права, серед яких провідну роль відіграє сучасне адміністративне право, яке регулює однорідні суспільні відносини у сфері діяльності публічної адміністрації для вирішення завдань держави з метою забезпечення захисту правовласників та

інших учасників правовідносин у сфері охорони засобів індивідуалізації учасників від їх незаконного використання.

4. Визначено, що засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг є об'єктом адміністративно-правового регулювання, де держава за допомогою системи уповноважених органів, їхніх посадових осіб реалізує визначені нормативно-правовими актами завдання шляхом застосування різного виду адміністративно-правових методів.

Під методами управлінської діяльності у сфері охорони прав на засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг розуміємо визначені адміністративно-правовими нормами способи та прийоми впливу органів публічної влади, їхніх посадових осіб, на підставі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах та відповідній формі на підпорядкований об'єкт управління.

5. Встановлено, що адміністративна відповідальність за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг міститься в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення, Митного кодексу України, Податкового кодексу України, приписах Господарського кодексу України, законах України: «Про рекламу»; «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального»; «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»; «Про захист від недобросовісної конкуренції»; «Про захист економічної конкуренції» є всі елементи, характерні для адміністративної відповідальності.

6. Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг визначено як впорядковану та взаємопов'язану систему нормативно-правових актів, які встановлюють адміністративно-правові заходи з метою охорони прав правовласників об'єктів права інтелектуальної власності та інших учасників правовідносин.

Аргументовано доцільність внесення до Глави 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність» КУпАП статті 51–3 «Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг».

7. Кваліфікуючими ознаками незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, у товарів та послуг є: 1) наявність або можливість настання шкідливих наслідків (ст. ст. 51–2, 156–3, 164–3) КУпАП; 2) повторність (ст. 156–3) КУпАП; 3) вчинення проступку посадовою особою, а також фізичною особою-підприємцем (ст. ст. 51–2, 156–3, 164–3) КУпАП.

8. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення незаконного використання торговельної марки та комерційного найменування може проявлятися у діях, які можливі у формах: незаконного рекламування тютюнових виробів; незаконного рекламування будь-яких товарів або послуг, що містить

зображення тютюнових виробів або процесу паління тютюнових виробів; незаконного спонсорування будь-яких заходів з використанням торговельної марки, під якою випускаються тютюнові вироби; незаконного використання комерційного найменування на рекламних матеріалах, товарах, періодичних виданнях, без дозволу (згоди) правовласника комерційного найменування господарювання; введення в обіг товару, надання суб'єктом господарювання послуги щодо комерційного найменування, яке належить іншій особі, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання.

9. Відсутність в конструкціях ст. 51–2 та ст. 164–3 КУпАП такої обставини як повторність, що обтяжує відповідальність за адміністративне правопорушення, є недоліком Кодексу України про адміністративні правопорушення. Обґрунтовано об'єктивну потребу включити повторність до складу вказаних адміністративних правопорушень.

10. З'ясовано, що відшкодування майнової шкоди, яка заподіяна адміністративним правопорушенням шляхом незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, може здійснюватися у правових формах, зокрема, шляхом відшкодування заподіяної шкоди, усунення майнової шкоди власною працею порушника, добровільного відшкодування збитків, накладанням судом обов'язку правопорушника відшкодувати заподіяну майнову шкоду.

11. Виявлено відсутність цілісної правової регламентації адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів в диспозиціях ст. ст. 51-2, 156-3 164-3 КУпАП.

Обов'язковим суб'єктом складу адміністративного проступку, передбаченого нормами ст. ст. 51-2, 164-3 КУпАП є посадові особи, які підлягають адміністративній відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, у разі порушення ними: встановленого нормативно-правовими актами порядку здійснення ними своїх повноважень; організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських обов'язків (у тому числі коли посадова особа виконує такі обов'язки тимчасово або за спеціальним розпорядженням, відповідно до встановленого законом порядку); законодавства у галузі незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг, що може проявлятися у: незаконному використанні торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення, привласнення права на ці об'єкти або іншого порушення прав на вказані об'єкти (ст. 51-2); рекламування тютюнових виробів, торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу (ч. 1 ст. 156-3); спонсорування будь-яких заходів з використанням торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу (ч. 3 ст. 156-3); повторності адміністративного правопорушення, за дії, передбачені частинами першою, другою або третьою ст. 156-3, вчинені особою, яку протягом року було

піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення; незаконному використанні торговельної марки, фірмового найменування, географічного зазначення без дозволу на те уповноваженої особи, що може призвести до змішування з діяльністю іншого суб'єкта господарювання, який має пріоритет на їх використання.

12. На підставі аналізу норм Податкового та Господарського кодексів України, законів України: «Про рекламу»; «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального»; «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення»; «Про захист від недобросовісної конкуренції»; «Про захист економічної конкуренції» обґрунтовано, що норми вказаних законів містять характерні для адміністративної відповідальності приписи, де суб'єктами відповідальності незалежно від форм власності є юридичні особи.

Звернено увагу на існуючі проблеми адміністративної науки щодо визнання юридичних осіб повноцінним суб'єктом адміністративної відповідальності та підтримується думка, що встановлення адміністративної відповідальності юридичних осіб є одним з ефективних засобів вдосконалення правовідносин у сфері охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шморгун В. В. Влияние норм административного законодательства на охрану средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг. *Право и Закон*. 2019. № 3. С. 243–248 (Кыргызская Республика).

2. Шморгун В. В. Засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг: адміністративно-правове значення. *Наукові записки*. Серія: «Право». 2019. Вип. 6. Спецвипуск. Т. 1. 2019. С. 150–154.

3. Шморгун В. В. Розвиток методологічних засад адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11. Ч. 2. С. 128–135.

4. Шморгун В. В. Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 370–375.

5. Шморгун В. В. Об'єкт адміністративного правопорушення незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 405–407.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Шморгун В. В. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності у сфері незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг. *Сорок п'яті економіко-правові дискусії*: матер. Міжнар. наук. практ. інтернет-конф. (Львів, 25 бер. 2020 р.). Львів: «Наукова спільнота», 2020. С. 68–71.

7. Шморгун В. В. Методологічні засади правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг. *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI століття*: матер. Міжнар. наук. практ. конф. (Одеса, 10-11 квіт. 2020 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 94–96.

8. Шморгун В. В. Методи управлінської діяльності у сфері охорони прав на засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг. *Права людини та проблеми організації і функціонування публічної адміністрації в умовах становлення громадянського суспільства в Україні*: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 24 квіт. 2020 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 81–84.

9. Шморгун В. В. Відшкодування майнової шкоди завданої адміністративним правопорушенням. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 1-2 трав. 2020 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 102–105.

10. Шморгун В. В. Спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності за незаконне використання засобів індивідуалізації господарського обороту, товарів та послуг. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 21 лип. 2020 р.). Збірник тез доповідей: вип. 24. Тернопіль, 2020. С. 46–49.

АНОТАЦІЯ

Шморгун В.В. Адміністративно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020.

У дисертації наведено розв'язання наукового завдання існуючих проблемних питань адміністративно-правової охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (торговельні марки, комерційні найменування, географічні зазначення) та запропоновано низку висновків, пропозицій і рекомендацій. Проаналізовано нормативно-правові акти та наукові праці, що дало можливість характеризувати поняття «адміністративно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг», як важливої юридичної категорії науки адміністративного права.

Провідну роль серед нормативних актів, що регулюють адміністративну відповідальність у досліджуваній сфері посідає Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Запропоновано внести зміни до Глави 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність» Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 51–3 «Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг». Здійснено дослідження

об'єктивної сторони правопорушень передбачених нормами ст. 51–2, 156–3, 164–3 КУпАП.

Проаналізовано спеціальні ознаки суб'єкта проступку у складах адміністративних деліктів незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг. Звертається увага на проблемні питання адміністративної відповідальності юридичних осіб у досліджуваній сфері, підкреслюється необхідність прийняття нового адміністративно-деліктного кодексу з метою визнання юридичних осіб повноцінним суб'єктом адміністративної відповідальності.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, товари, послуги, засоби індивідуалізації, адміністративна відповідальність.

АННОТАЦІЯ

Шморгун В.В. Административно-правовая охрана средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право, информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2020.

В диссертации осуществлено решение научной задачи существующих проблемных вопросов административно-правовой охраны средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг (торговые марки, коммерческие наименования, географические указания) и предложен ряд выводов, предложений и рекомендаций. Проанализированы нормативно-правовые акты и научные работы, что позволило охарактеризовать понятие «административно-правовая охрана средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг», как важной юридической категории науки административного права.

Коллизией административного законодательства является отсутствие в ст. 51-2 КУоАП таких объектов административного проступка, как коммерческое наименование и географическое указание. Отсутствие указанных объектов в нормах указанных статей КУоАП вносит определенные противоречия законодательного регулирования при установлении объекта правонарушения в практической деятельности.

Предлагается внести в главу 6 «Административные правонарушения, посягающие на собственность» Кодекса Украины об административных правонарушениях ст. 51-3 «Незаконное использование средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг». Проведено исследование объективной стороны правонарушений предусмотренных нормами ст. 51-2, 156-3, 164-3 КУоАП. Установлено, что в административных правонарушениях незаконного использования средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг, есть правонарушение с материальным составом. К ним следует отнести: ст. 51-2, части 1 и 3 ст. 156-3, часть 1 ст. 164-3

КУоАП. Осуществлен анализ ст. 40 КУоАП которой предусмотрено обязательное возмещение причиненного потерпевшему имущественного вреда.

Одним из обстоятельств, отягчающих ответственность за незаконное использование средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг является повторность совершения административного правонарушения. На примере судебной практики установлено, что вопросы, связанные с повторяемостью нередко бывают предметом рассмотрения судебных инстанций, а отсутствие в конструкциях ст. 51-2 и ст. 164-3 КУоАП такого обстоятельства как повторность отсутствует. С этой целью предлагается внести изменения в КУоАП.

Установлено, что предписания законов Украины «Об охране прав на знаки для товаров и услуг», «О государственной регистрации юридических лиц, физических лиц – предпринимателей и общественных формирований», «О правовой охране географических указаний» устанавливают административную ответственность юридических лиц не предусматривая штрафных санкций.

Проанализированы специальные признаки субъекта проступка в составах административных деликтов незаконного использования средств индивидуализации участников хозяйственного оборота, товаров и услуг. Обращается внимание на проблемные вопросы административной ответственности юридических лиц в исследуемой сфере, подчеркивается необходимость принятия нового административно-деликтного кодекса с целью признания юридических лиц полноценным субъектом административной ответственности.

Ключевые слова: административно-правовая охрана, товары, услуги, средства индивидуализации, административная ответственность.

SUMMARY

Shmorgun V. Administrative and legal protection of means of individualization of participants in economic turnover, goods and services. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; finance law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2020.

The dissertation provides a solution to the scientific problem of existing problems of administrative and legal protection of means of individualization of participants in economic turnover, goods and services (trademarks, trade names, geographical indications) and offers a number of conclusions, suggestions and recommendations. Normative-legal acts and scientific works are analyzed, which gave the opportunity to characterize the concept of «administrative-legal protection of means of individualization of participants of economic turnover, goods and services» as an important legal category of science of administrative law.

Administrative liability for illegal use of means of individualization of participants in economic turnover, goods and services contained in the Code of Ukraine on Administrative Offenses, Customs and Tax Codes of Ukraine, Laws of Ukraine: «On

state regulation of production and circulation of ethyl, cognac and fruit, alcoholic beverages, tobacco products and fuel»; «On measures to prevent and reduce the use of tobacco products and their harmful effects on public health»; «About advertising»; «On protection from unfair competition»; «On protection of economic competition». The leading role among the normative acts regulating administrative responsibility in the researched sphere is occupied by the Code of Ukraine on administrative offenses.

It is proposed to include in Chapter 6 «Administrative offenses against encroachment on property» of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, Art. 51–3. «Illegal use of means of individualization of participants in economic turnover, goods and services». The study of the objective side of the offenses under the rules of Art. 51–2, 156-3, 164–3.

The special features of the subject of misdemeanor in the composition of administrative torts of illegal use of means of individualization of participants of economic turnover, goods and services are analyzed, attention is paid to problematic issues of administrative liability of legal entities in the researched sphere. subject of administrative liability.

Key words: administrative and legal protection, goods, services, means of individualization, administrative responsibility.